

a) Primitus terra non erat nucleus igneus atmosphaera gazeiformi circumornatus, sed erat tota *aguosa*, ita ut omnia ejus elementa fuerint in aquis dissoluta, vel partim tenuiter solida. Vi pressionis elementorum et combinationibus chemicis, pedentim est solidificata.

b) Aquis atmosphaerae se in terram praecipitantibus, combinationibus chemicis, crystallisatione, efformata sunt pleraque saxa, quorum originem vulcanistae ab igne interiori terrae, ad superficiem perrumpente, repetiverunt. Nonnulla tamen saxa, uti basaltes, quae in raris locis conspiciuntur, neque admodum sunt profunda, primitus ignea fuerunt; haec per reactiones chemicas igne interiori ad superficiem fuerunt propulsa.

c) Quibus viis prima saxa sunt efformata, iisdem successive efformatae sunt aliae massae sedimentariae.

CAPUT IX.

DE ULTIMA CAUSA FINALI MUNDI.

Notiones. Quid audiant finis ultimus, finis-qui et finis-cui, recale ex *Ontologia* n. 130.

96. GLORIA. 1. Definitio. Ex usu vulgari, alicui obtingit gloria cum ob praeclare acta, vel ob praeclaram naturam, cognoscitur laudibusque extollitur, quae laudes significant laudantes in laudatum esse bene affectos, sive eos ipsum amore prosequi. — Quare gloria definitur *clara notitia cum laude*.

Materia, objectum seu fundamentum gloriae, quae vocantur gloria fundamentalis, objectiva, materialis, est excellentia illius qui laudatur. — **Forma** gloriae, quae vocatur gloria formalis, sunt laudes quae significativae sunt existimationis et amoris laudantium in laudatum.

2. Divisio. Utraque gloria est interna seu intrinseca, et externa seu extrinseca :

a) *Intrinseca* : α) *fundamentalis*, est excellentia in se inspecta ; β) *formalis*, est amor de propria excellentia.

b) *Extrinseca* : α) *fundamentalis*, est tum excellentia, in quantum per signum aliquod exterius manifestatur, tum ipsum illud signum manifestativum. Illud tamen postremum analogice et minus proprie dicitur gloria. β) *Formalis*, sunt laus et amor a multis praestita alicui ob ejus excellentiam.

GLORIA DEI. Hae notiones si Dei gloriae applicantur, patebunt sequentia :

a) Gloria Dei *intrinseca* α) *fundamentalis* est *increata Dei excellentia* sive bonitas; β) *formalis*, est *cognitio, laus et amor* quibus Deus hanc suam excellentiam sibi manifestissimam extollit.

b) *Extrinseca* α) *fundamentalis*, est *increata Dei bonitas manifestata* h. e. ipsamet interna Dei excellentia prouti signo manifestativo elucet. Dicitur etiam solet *objectiva*. Gloria extrinseca objectiva quoque dicitur ipsamet excellentiae divinae *manifestatio*, sive id quo manifestatur. Eo tamen sensu in sequentibus non adhibebitur — β) *Formalis* sunt *cognitio, laus et amor* quae ab aliis Deo praestantur ob summam ejus excellentiam.

Quaestio. Q. 1° an mundus a Deo fuerit creatus ac ordinatus ut procuraret aliquod bonum; 2° quodnam sit istud bonum; — 3° in eujusnam emolumentum ac perfectionem cedere debeat.

Primam quaestionem affirmative esse solvendum constat quia Deus infinite sapiens non operatus est ad extra nisi ob aliquam rationem; alia autem ratio esse nequit nisi quia bonum est procurandum per mundum.

Ad ceteras quaestiones respondebit sequens thesis.

Thesis 21. Finis-qui simpliciter ultimus mundi est gloria Dei extrinseca tum materialis, tum formalis. Finis-cui ultimus recte dicitur esse homo.

97. 1° PARS. Finis-qui ultimus mundi est Dei gloria extrinseca. A. Materialis. Sensus : Deus mundum condidit ut manifestaret excellentiam suam increatam.

PROB. Deus mundum condidit vel ob aliquod bonum a bonitate sua increata distinctum et ob se amatum; vel ob excellen-

tiam suam increatam, seu ob gloriam suam divinam. — Si ob bonitatem suam Deus condidit mundum, ulterius eum condidit vel ad hanc bonitatem augendam; vel ob hanc excellentiam manifestandam, sive ob gloriam extrinsecam. Atqui Deus non condidit mundum: a) ob aliquod bonum a se distinctum; b) neque ob gloriam intrinsecam augendam. Ergo Deus mundum condidit ut excellentiam suam increatam manifestaret.

Prob. 1^a pars Min. Eo quod mundum Deus conderet ob bonum ab ipso distinctum et propter se amatum, consequens foret voluntatem divinam secundum se esse in potentia ad aliquem actum et ad aliquod bonum ab se distinctum, quibus intrinsecus perficeretur. Iste enim actus amandi bonum diversum, et ipsum hoc bonum perficere deberent voluntatem; secus nulla esset ratio illud bonum amandi et volendi. Quocirca dicendum esset Deum non esse infinite perfectum. Consequens etiam foret Deum secundum aliquid sui determinari aliquatenus ab ente extrinseco; e quo ulterius flueret ipsum totum esse causatum et proin illum non esse Deum. Atqui singula sunt dictu absurdissima. Ergo.

Prob. 2^a pars Min. Deus est infinite perfectus et infinite beatus. Ergo mundum non condidit ob gloriam intrinsecam augendam.

B. *Formalis.* Sensus: Deus manifestare hominibus voluit excellentiam suam, ut ipsi praestarentur ab hominibus laus, honor, amor.

PROB. Homo naturaliter appetit statum beatificum, in quo nimirum ita fiat satis votis insuperabilibus naturae, ut nihil ulterius concupiscatur. Bonum adaequatum materialiter sumptum, seu res cuius possessione satisfit hisce naturae tendentiis, est Deus perfecte possessus per intellectum et voluntatem; quare stat in cognitione Dei quae sit perfecta, licet proportionata intellectui creato, in laude Dei, et amore ejus, e quibus resultant summa voluntatis gaudia summaque pax. Hanc autem beatitudinem, ex ordinatione Dei, tenetur homo mereri per vitam honestam, per quam videlicet praestatur Deo gloria extrinseca. Atqui talis tendentia est signum ordinationis divinae, sive est signum Deum condidisse hominem ut gloriam extrinsecam formalem suppeditaret, tum in via tum in patria.

98. II^a PARS. *Homo est finis-cui ultimus mundi.*

PROB. Illud recte dicitur finis-cui ultimus mundi ad cuius solius bonum intrinsecus perfectivum, ultimo ordinatur mundus, secundum entia irrationalia quae complectitur. Atqui totus mundus, secundum haec entia, ultimo cedit in bonum intrinsecus perfectivum solius hominis. Ergo.

Prob. Min. Mundus secundum entia intellectu carentia quibus constat, ultimo cedit vel in bonum intrinsecus perfectivum sui, vel in bonum alterius; si cedit in bonum alterius entis, illud alterum ens erit vel Deus, vel homo: nam alia entium rationalium existentia a philosophis non agnoscitur. Atqui mundus ultimo non cedit in bonum perfectivum Dei, neque in bonum perfectivum entium irrationalium. Ergo.

Prob. 1^a pars Min. Cum Deus sit infinite perfectus et beatus, per mundum conditum novae perfectionis acquirendae est incapax. Ergo.

Prob. 2^a pars Min. Mundus est nudum medium respectu hominis. Etenim destinatur: a) ut homini manifestet excellentiam divinam; b) ut ei suppeditet alia media quibus remote vel proxime, usu vel abstinentia, procurare valeat gloriam Dei extrinsecam formalem. Atqui, quod tali modo est nudum medium respectu hominis, ultimo non ordinatur in bonum respectivum sui. Ergo (Cfr. n. 55).

99. Coroll. 1. Ergo Deus non potuit creare sola entia irrationalia; eorum enim finis est manifestare excellentiam divinam; sed manifestatio supponit existentiam entis rationalis cui fiat manifestatio.

2. Ergo Deus amat creaturas non propter se ipsas, sed uti habent ordinem ad ipsum h. e. a) uti in iis relucet aliqua perfectio divina; b) uti tribuuntur libere ab eis laus, honor, amor. Ideo quo major praestatur gloria, eo major est Dei dilectio.

3. Ergo finis-quo mundi est a) interna perfectio rerum tum singulatim tum complexive inspectarum; b) vita honesta hominis; c) aeterna beatitudo post mortem.

CAPUT X.

DE PERFECTIONE MUNDI.

100. Sententiae. I^a est Leibnitzianorum. Juxta eos *mundus est simpliciter optimus* (quae bonitas ab aliis dicitur *absoluta*) h. e. *mundus est optimus ex omnibus mundis possibilibus*, ita ut Deus meliorem mundum condere non potuisset.

II^a est Scholasticorum. Juxta eos mundus est *optimus secundum quid*. (Quae bonitas ab aliis vocatur *relativa*). Haec mundi perfectio varia comprehendit : a) Mundus absolute in se inspectus, secundum diversas naturas quibus constat et ordinem inter has naturas, *valde bonus* est, imo multo melior quam cogitando umquam assequi poterimus. b) Inspectus relative ad gradum bonitatis divinae, quem Deus libere manifestare intendit, *hunc gradum perfectissime manifestat*. c) Inspectus relative ad alios gradus gloriae quos Deus intendere potuisset, et consequenter ad alios mundos posibles, mundus praesens *non est omnium mundorum optimus*.

Thesis 22. Mundus a Deo conditus, optimus est, non simpliciter sive absolute, sed secundum quid sive relative.

101. I^a PARS. *Mundus non est optimus simpliciter, sive absolute.*

PROB. Ille mundus non est omnium mundorum simpliciter optimus, quo melior a Deo, libere hoc volente, creari potuisset. Atqui Deus potuisset excellentiorem condere mundum. Ergo mundus non est simpliciter optimus.

Prob. Min. Mundus est finitus, et quidem triplici ratione : a) omnes species posibles, quae multitudine sunt infinitae, in ordine rerum non fuerunt positae; b) singulae naturae mundanae sunt finitae ideoque complexus earum est finitus, quandoquidem ex finitis non oritur nisi finitum; c) singulae res

existentes possunt esse accidentaliter perfectiores. Atqui, his habitis, Deus potuisset condere mundum excellentiorem. Ergo.

Prob. Min. Respectu mundi perfectioris quam est mundus noster finitus, habetur a) *possibilitas intrinseca* : nam quovis finito dari finitum majus non est contradictorium; b) *possibilitas extrinseca* : habetur enim ex parte Dei : $\alphapotentia absoluta : haec enim versatur circa omnia ea quae instrinsecam impossibilitatem non involvunt; $\betapotentia ordinata : uti enim bonitas infinita fuit Deo ratio ut manifestaretur mundo nostro imperfectiori, sic ex eadem infinita bonitate ratio desumi potuisset ut excellentius manifestaretur; excellentiori enim manifestatione apprime erat dignissima.$$

102. II^a PARS. *Mundus est optimus secundum quid, sive relative.*

A. *Mundus inspectus uti est in se, secundum diversas naturas quibus constat, optimus est.*

PROB. Ille enim mundus, inspectus secundum naturas quibus constat, est valde bonus : a) inter ejus naturas mirificus exstat ordo coordinationis et subordinationis, isque talis ut tota ejus perfectio cognita non sit, et in dies progressu scientiarum naturalium melius cognoscatur; b) qui repraesentat aliquatenus omnes perfectiones divinas. Atqui talis est mundus a Deo conditus. Ergo.

Prima pars minoris constat ex probatis thesi 13 n. 53 et sq.

Prob. 2^a pars. Mundus continet 1° naturalia; 2° supernaturalia. — 1. *Naturalia* sunt : a) entia mere materialia; b) entia mere spiritualia sive angeli; c) compositum ex corpore et spiritu, sive homo. — Inter entia materialia, alia non sunt viventia miraeque inter se sunt diversitatis; alia vero sunt viventia et distribuuntur tum in corpora quae sola vita vegetativa sunt donata, quorum alia ex aliis generantur, aliaque aliis perfectiora sunt; tum in corpora quae insuper vita sensitiva gaudent, inter quae iterum multiplices sunt species. — 2. *Supernaturalia* sunt : a) unio hypostatica Verbi cum sanctissima Christi humanitate; b) gratia sanctificans gratis collata hominibus et angelis, secundum maximam graduum diversitatem; c) gratiae actuales quarum ope eliciuntur actus supernaturales; d) visio intuitiva Dei. Ergo.

B. *Mundus inspectus respectu gradus gloriae quem Deus intendit, est optimus.*

PROB. *A priori.* Deus, infinite sapiens et infinite potens, in mundo condendo finem aliquem intendit. Atqui ens infinite sapiens et infinite potens per opus suum perfecte attingit finem intentum. Ergo Deus per mundum a se conditum perfecte attingit finem a se intentum, qui est gradus gloriae libere volitus.

103. CONTRA 1^m PARTEM Obj. 1. Deus non egit sine ratione sufficienti. Atqui nulla est ratio sufficiens cur Deus omississet condere mundum simpliciter optimum. Ergo.

Prob. *Min.* Ratio petenda foret vel ex parte Dei, vel ex parte mundi qui conditus est. Atqui ex neutra parte peti potest. Ergo nulla est hujusmodi ratio.

Prob. 1^a pars *Min.* Deus est maxime dignus mundo optimo et summe potens. Atqui ex parte entis summe digni optimo mundo et summe potentis, non potest peti ratio cur omississet condere hunc mundum. Ergo.

Prob. 2^a pars *Min.* Ratio petita ex parte mundi conditi, foret vel ejus bonitas praecise sumpta, vel minor gradus bonitatis prae mundis excellentioribus. Atqui neutrum valet esse ratio cur omissus fuisset mundus meliōr et praelectus deterior: — *Non primum*: quod enim est commune duobus, non valet esse ratio cur unum anteponatur alteri. — *Non secundum*: quomodo enim sapiens Deus posset velle mundum deteriozem quia est minus bonus?

RESP. 1. Unica ratio cur Deus creare voluerit aliquem mundum, petitur ex increata sua bonitate, in quantum hac manifestatione, laude creaturarum intellectualium, earumque amore est dignissima. — Illa Dei bonitas, cum sit infinita, adeoque nullius incrementi capax, potuisset esse ratio cur Deus, pro libitu suo, nullum creasset mundum.

2. Dei bonitas est ratio sufficiens ob quam voluntas creaverit mundum ceteris mundis possibilibus imperfectiorem. Nam ex una parte nullus mundus, sive nulla communicatio bonitatis increatae, est medium necessarium ad bonum infinitum etiam infinito modo possidendum, uti ex thesi 21^a manifestum est; igitur nullius mundi determinati creatio est necessaria; ex

altera parte, quivis mundus, cum manifestet aliqualem gradum gloriae divinae, a Deo creari potest; in divina enim bonitate habetur ratio cujusvis manifestationis.]

3. Requiritur ratio sufficiens actuum liberorum entium creatorum; haec autem non est unice major objecti voliti bonitas: sic enim destrueretur libertas, uti in Psychologia probatur; sed est partialiter bonitas objecti voliti, partialiter libera voluntatis determinatio. Voluntas enim: a) non necessario versus bonum finitum vel infinitum imperfecte notum, vertitur, quia illud non est adaequatum suum objectum; b) ferri tamen potest versus istud bonum eo quod est bonum.

Quare *Dist. Maj.* Deus non egit sine ratione *determinante, necessitante* actum, *Neg.*; *secus, Conc.*; *Cdt. Min.* — Ad prob. *Min.* ratione habita hujusce distinctionis, *Conc. Maj.*, *Neg. Min.*

Ad prob. 1^{ae} partis *Min. Dist.* Deus est maxime dignus et nullo eget mundo, *nullam perfectionem intrinsecam ex mundo acquirere potest, Conc.*; *potest aliquatenus perfici intrinsecus, Neg.*; *Cdt. Min.*

Ad prob. 2^{ae} partis *Min. Dist. Maj.* Ratio ex mundo petita, foret vel ejus bonitas aut absolute sumpta, aut sumpta *respective*, respectu nempe excellentiae divinae quam manifestat, et gloriae formalis quam praestat per creaturas racionales, vel foret minor gradus bonitatis, *Conc.*, vel foret bonitas *absolute* inspecta vel *minor gradus, Neg.*; *Cdt. Min.* Ratio non est *minor gradus, Conc.*; *bonitas, Subd. absolute* considerata, *Conc.*; *respective, Neg.* — Ad prob. quod est commune duobus (intellige: bonitas respectiva), non est ratio cur unum ponatur prae altero, ab eo qui *necessario* agit, *Conc.*; qui *libere* agit, *Subd.*, qui non est infinite perfectus adeoque perfici potest per haec bona, *Transm.*; qui est *infinite perfectus* et cujus gloria manifestatur diversis modis, *Neg.*

Obj. 2. Nequit admitti id e quo consequens foret Deum non esse causam optimam et sapientem. Atqui hoc esset consequens ex eo quod mundus non esset simpliciter optimus. Ergo.

Prob. *Min.* Illa causa non est optima et sapientissima, quae agens propter finem optimum, non adhibet modo optimo, media optima. Atqui eo quod mundus non esset simpliciter optimus,

sequeretur Deum egisse quidem propter finem optimum, nimirum gloriam suam, nec tamen adhibuisse optimo modo, media optima. Ergo.

Prob. Maj. Artifex sapienter agens eo fine ut artem suam manifestet, exsequitur opus quo melius facere non potest. Ergo causa optima et sapientissima agens ob finem optimum, adhibet modo optimo, media optima.

Resp. Conc. Maj.; Neg. Min.; ad prob. Dist. Maj. Illa causa non est optima quae agens propter bonum optimum *intrinsicum perfectivum sui*, sive ob finem *sibi acquirendum* non adhibet media optima modo optimo, *Conc.* Qui agit ob bonum *manifestandum Subdist.*; si bonum illud communicare tantum valet per media optima, *Conc.* Si bonum istud communicare valet *mediis pluribus* quae omnia sunt *valde bona*, licet alia aliis sint perfectiora, *Neg.*; *Cdt. Min.* — *Ad prob. Maj. Dist. Ant.* Artifex agens ob bonum *sibi intrinsicum*, quod resultat ex manifestatione artis, exsequitur opus quo melius facere non potest, *Conc.*; Agens ob bonum *intrinsicum*, *Subdist.* exsequitur opus omnium optimum eo quod fortassis *alio medio finis obtineri non possit*, *Conc.*; *Secus, Neg.*

Obj. 3. Bonum est diffusivum sui quantum potest. Atqui Deus est summe bonus; summa vero diffusio est creatio mundi simpliciter optimi. Ergo Deus condidit mundum optimum.

Resp. Deus est bonum diffusivum sui duplici ratione. a) Quia potest perfectiones suas communicare ad extra, idque sine fine. b) Quia perfectiones ad extra non manifestare potest nisi ob bonum perfectivum entium rationalium, quae sunt finis-cui operum divinorum.

Inde *Dist. Maj.* Bonum *creatum* est diffusivum sui quantum potest, *Transm.*; bonum *increatum*, *Subdist.* Est *potens* se diffundere, sive *se communicare ad extra quocumque modo possibili sine fine*, idque ob bonum *intrinsicum perfectivum hominis*, *Conc.*; est *necessario actualiter se diffundens quantum potest*, *Neg.*

EXPLICIT TOMUS PRIMUS.

INDEX PARTIUM (1).

	Pag.
INTRODUCTIO AD UNIVERSAM PHILOSOPHIAM	1
LOGICA.	
PRAENOTIONES	8
LOGICAE PARS PRIOR.	
DIALECTICA.	
CAPUT I.	
DE IDEA ET DE TERMINO.	
ART. I. DE APPREHENSIONE SEU DE IDEA	10
§ 1. Notio apprehensionis et ideae	11
§ 2. Partitiones idearum	12
I. Partitio idearum ratione comprehensionis notarum	12
II. Partitio idearum ratione objecti repraesentati	13
III. Partitio idearum ratione extensionis objecti	14
IV. Partitio idearum ratione perfectionis secundum quam objecta repraesentantur	22
ART. II. DE SIGNO IDEAE	22
§ 1. De signo in genere	22
§ 2. De signis idearum seu de terminis	23
CAPUT II.	
DE JUDICIO ET DE PROPOSITIONE.	
ART. I. DE JUDICIO	27
ART. II. DE SIGNO JUDICII SEU DE PROPOSITIONE	28
§ 1. Notio propositionis	28

(1) Numeri indicant seriem paginarum.